

Katowice, dnia 18 października 2013 r.

RPO- 733460-VII-720.5/13/MK1

Raport
przedstawicieli
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Aresztu Śledczego w Białymstoku
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w dniu 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 Nr 30, poz. 192) [dalej: OPCAT] oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 23 - 24 maja 2013 r. do Aresztu Śledczego w Białymstoku, mieszczącego się przy ul. Kopernika 21 (zwanego dalej Aresztem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog) oraz dr Aleksandra Iwanowska i Michał Kleszcz (prawnicy).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji, dokonując wizytacji o charakterze tematycznym, sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób tymczasowo aresztowanych, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z dyrektorem jednostki, ppłk. Wojciechem Prażmowskim oraz zastępcami dyrektora: ppłk. Markiem Nawackim oraz mjr. Edwardem Butwiłowskim;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w oddziałach mieszkalnych, w tym losowo wybranych cel mieszkalnych dla osób tymczasowo aresztowanych, łaźni, cel zabezpieczających, cel izolacyjnych, ambulatorium, izb chorych, sali widzeń, pól spacerowych, radiowęzła, biblioteki;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności anonimowe rozmowy z wybranymi losowo osadzonymi tymczasowo aresztowanymi, zaliczonymi do kategorii „N” oraz z osobą ze stwierdzoną niepełnosprawnością;
- przeanalizowano losowo wybrane akta osobowe osób tymczasowo aresztowanych, a także akta osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano:

1. zarządzenie nr 36/2011 Dyrektora Aresztu Śledczego w Białymstoku z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Białymstoku wraz z późniejszymi zarządzeniami zmieniającymi;
2. raport zdarzeń nadzwyczajnych z 2012 r. oraz raport zdarzeń nadzwyczajnych mających miejsce w okresie od 1 stycznia 2013 r. do dnia wizytacji (23 maja 2013 r.);
3. wykaz pomieszczeń Aresztu Śledczego w Białymstoku;
4. notatkę dotyczącą działalności kulturalno – oświatowej i sportowej prowadzonej w Areszcie;
5. wykaz szkoleń i kursów organizowanych dla funkcjonariuszy w latach 2012 i 2013;

6. wykaz osób podlegających szkoleniu okresowemu z zakresu BHP dla osób kierujących pracownikami w Areszcie Śledczym w Białymstoku;
7. decyzje Dyrektora Aresztu Śledczego w Białymstoku w sprawie umieszczenia skazanych w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na osadzonego wynosi poniżej 3 m²;
8. „Zasady postępowania po ekspozycji zawodowej na krew i inny potencjalnie infekcyjny materiał (IPIM) mogący zawierać HIV” [określającymi również procedury postępowania w przypadku zakażenia wirusem zapalenia wątroby typu B (HBV) oraz typu C (HCV)].

2. Legalność pobytu

Areszt Śledczy w Białymstoku jest jednostką przeznaczoną dla tymczasowo aresztowanych mężczyzn i kobiet. Pojemność Aresztu wynosi 713 miejsc. W dniach wizytacji przebywało w nim 690 osadzonych, w tym: 106 tymczasowo aresztowanych (99 mężczyzn, 7 kobiet), 575 skazanych oraz 9 ukaranych (łącznie 551 mężczyzn, 33 kobiety). Przedstawiciele KMP nie odnotowali przypadków wspólnego osadzenia osób skazanych i tymczasowo aresztowanych.

Wśród osadzonych, w stosunku do których dyrektor jednostki wydał obowiązujące w dniach wizytacji decyzje o umieszczeniu w warunkach poniżej 3 m² na osobę, nie było osób tymczasowo aresztowanych. Przedstawiciele KMP nie odnotowali nieprawidłowości w wydawaniu niniejszych decyzji.

3. Personel

Według informacji uzyskanej od dyrektora, w Areszcie Śledczym w Białymstoku zatrudnionych jest 244 funkcjonariuszy oraz 33 pracowników cywilnych. W dziale penitencjarnym pracę świadczy 19 funkcjonariuszy i 2 pracowników cywilnych, natomiast w dziale ochrony – 162 funkcjonariuszy.

Spośród szkoleń, w których uczestniczyli funkcjonariusze w 2012 r., należy wymienić szkolenia dotyczące: roli medycyny pracy w ochronie zdrowia funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, czynników szkodliwych występujących w środowisku służby, zasad pełnienia służby w bezpośrednim kontakcie

z osadzonymi oraz bezpieczeństwa funkcjonariuszy, przeciwdziałania aktom samoagresji oraz zapobiegania samobójstwom osadzonych w warunkach izolacji więziennej, stosowania środków przymusu bezpośredniego, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz prawnych aspektów związanych z pełnioną służbą. W roku 2013 większość z wymienionych szkoleń zorganizowano ponownie, oprócz tego na uwagę zasługuje szkolenie dotyczące zespołu przewlekłego zmęczenia w procesie realizacji zadań służbowych.

Ponadto mając na względzie wymogi europejskie w tym zakresie, Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że personel pracujący z osobami pozbawionymi wolności winien przechodzić systematyczne szkolenia dotyczące praw i obowiązków osób przebywających w miejscach detencji. Zgodnie bowiem z Europejskimi Regułami Więziennymi [Zalecenia Rec (2006)2] *kierownictwo zapewnia, by w trakcie pracy zawodowej cały personel utrzymywał i poszerzał swoją wiedzę i kwalifikacje poprzez uczestnictwo w organizowanych w odpowiednich odstępach czasowych wewnętrznych kursach i poprzez ogólny rozwój* (reguła 81.2). Szkolenie całego personelu powinno również objąć wiedzę w zakresie międzynarodowych i regionalnych instrumentów i standardów praw człowieka, w szczególności dotyczy to Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu, jak również stosowania Europejskich Reguł Więziennych (81.4).

4. Warunki bytowe

W skład budynków mieszkalnych wchodzi 4 pawilony, oznaczone literami A, B, C, D. W pawilonie B znajduje się oddział przeznaczony dla kobiet. Tymczasowo aresztowanych mężczyzn umieszcza się w wybranych celach oddziałów I i II pawilonu A.

Cele mieszkalne w Areszcie są różnej wielkości. Ich pojemność wynosi od 2 do 18 miejsc. Najwięcej jest cel dwuosobowych (62). Ponadto w jednostce wyodrębniono: 21 cel trzyosobowych, 19 cel pięciosobowych, 14 cel czterosobowych, 11 cel trzynastoosobowych, 7 cel sześciosobowych, 6 cel dwunastoosobowych, 2 cele ośmioosobowe oraz po jednej celi dziesięcio -, jedenasto -, czternasto -, szesnasto -

i osiemnastoosobowych.

W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pomimo, że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wyrażonych przede wszystkim w aktach prawa międzynarodowego, należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych tak, aby można było mówić o poszanowaniu praw i godności przebywających w nich osób.

Podobne stanowisko wyraził Komitet Zapobiegania Torturom (dalej: CPT) w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16]: W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto, istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny (...). W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom wypełnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji.

Dyrektor jednostki poinformował pracowników KMP, że w 2012 r. przeprowadzono na oddziałach mieszkalnych remont: 16 cel, łaźni na oddziale I i IV, korytarza oddziału I, klatki schodowej pawilonu A. W roku 2012 wyremontowano 2 cele mieszkalne oraz pracownię RTG. W rozmowie przeprowadzonej z przedstawicielami KMP dyrektor wskazał jako problem ograniczoną ilość środków finansowych przeznaczonych do realizacji prac remontowych. W trakcie oglądu jednostki pracownicy KMP stwierdzili, iż przeprowadzanie dalszych remontów jest konieczne, szczególnie ze względu na zły stan techniczny ścian niektórych wizytowanych cel mieszkalnych, dlatego też zaleca się ich kontynuowanie. Jako najbardziej zniszczone z lustrowanych cel należy wskazać cele nr 437 i 438 ze względu na szczególnie zniszczone ściany, a także (cela 438) występujące zagrzybienienie. Mając na uwadze powyższe, przedstawiciele KMP zalecają kontynuowanie prac remontowych mających na celu odnowienie ścian we wszystkich wymagających tego celach.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził także wielokrotnie stwierdzony fakt niewłaściwego zabudowania kąpoków sanitarnych, które częstokroć oddzielane były od reszty celi mieszkalnej wyłącznie kotarą zamocowaną na metalowym pręcie lub niską zabudową. W celi 128 na oddziale I, w której przebywały 2 osoby, kąpok w żaden sposób nie był zabudowany, a instalacja sanitarna była nieszczelna. Zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT, należy wskazać, że korzystanie z otwartego kąpoka sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, należy uznać za poniżające traktowanie. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji podkreślają, że w przypadku braku możliwości zapewnienia w celi mieszkalnej pomieszczeń sanitarnych, które respektują prywatność, m.in. nie są w pełni zabudowane, pojemność tej celi powinna zostać zmniejszona tak, by pełniła funkcję celi jednoosobowej.

Pracownicy KMP zwrócili uwagę, iż w części wizytowanych cel mieszkalnych sprzęt kwaterunkowy, a zwłaszcza łóżka, krzesła, materace, poduszki oraz koce, uległ znacznemu wyeksploatowaniu, dlatego też zaleca się systematyczną jego wymianę, stosownie do stopnia zniszczenia. Jako szczególnie wymagające wymiany należy

wskazać łóżko piętrowe w celi numer 437, którego górna część, według informacji uzyskanej od osadzonych, zapadła się pod ciężarem osoby na nim śpiącej. Osadzeni umieszczeni w celi 437 poinformowali także, że po opisanym zdarzeniu, łóżko zostało prowizorycznie naprawione przez nich samych. Przedstawiciele KMP podkreślając konieczność zapewnienia osadzonym odpowiednich warunków bytowych, zalecają niezwłoczną wymianę wskazanego łóżka, gdyż jego ogląd uzasadnia podejrzenie, że jego stan techniczny stwarza niebezpieczeństwo uszkodzenia ciała przebywających na nim osób.

Pracownicy KMP zwrócili również uwagę na fakt, iż większość cel mieszkalnych nie była wyposażona w szafki, a osadzeni przechowywali swoje rzeczy w torbach podróżnych. W związku z tym, zaleca się wyposażenie cel mieszkalnych w wymienione meble w celu zagwarantowania osadzonym możliwości przechowywania rzeczy osobistych w dogodnych ku temu warunkach.

Lustracja cel wskazała również, że łóżka dwupiętrowe nie posiadają zabezpieczeń przed wypadnięciem oraz drabinek umożliwiających wejście na górny poziom. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka, korzystając z dostępnego, nieprzystosowanego do tego sprzętu kwaterunkowego lub próbują na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Również ze strony osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne bądź w trakcie oglądu jednostki, odnotowano wiele negatywnych uwag dotyczących stanu technicznego ścian oraz wyeksploatowanego sprzętu kwaterunkowego.

Cele są skanalizowane. Ciepła woda jest dostępna trzy razy dziennie, w okresie czasowym obejmującym posiłki oraz czas bezpośrednio po nich, w celu umożliwienia osadzonym zmywanie naczyń. Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, wskazywali ograniczoną dostępność ciepłej wody jako dużą niedogodność.

Dyrektor jednostki poinformował przedstawicieli KMP, iż w roku 2009 świetlica na oddziale IV została przekształcona na celę mieszkalną. Mając na uwadze

konieczność zapewnienia wszystkim osadzonym równego dostępu do zajęć kulturalno – oświatowych, z których duża część realizowana jest w świetlicach, zaleca się przywrócenie świetlicy na oddziale IV jej pierwotnego przeznaczenia.

W jednostce wyodrębniono 8 cel dla osób zaliczonych do kategorii „N”. Pomimo faktu, iż reorganizacja jednostki doprowadziła do likwidacji oddziału dla tej kategorii osadzonych, zabezpieczenia ochronne w celach pozostały adekwatne dla zabezpieczeń stosowanych wobec osadzonych stwarzających poważne zagrożenia dla bezpieczeństwa jednostki. Należy podkreślić, iż więźniowie osadzeni w tych celach, narażeni są na dodatkowe dolegliwości związane z wyposażeniem i estetyką tych cel (np. okratowanie) oraz z ciągłym monitorowaniem przez zainstalowane w nich kamery CCTV, pomimo iż są poza kategorią osadzonych, wobec których ustawodawca przewidział obowiązkową potrzebę monitoringu. Mając na uwadze powyższe, przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, iż wydanie każdej decyzji o umieszczeniu osadzonych w celi objętej monitoringiem powinno być poprzedzone wnikliwym badaniem, starannie uzasadnione oraz stanowić sytuację wyjątkową, dlatego też zaleca się likwidację kamer telewizji przemysłowej w wymienionych celach bądź ich przesłonięcie w taki sposób, aby osoby umieszczane w tych celach, nie zaliczane do kategorii „N”, miały świadomość, iż nie są one monitorowane.

Kąpiel osadzonych odbywa się raz w tygodniu, co stanowi minimum określone w normach krajowych. Więźniowie zatrudnieni mogą korzystać z kąpieli po każdym przepracowanym dniu. Warto w tym miejscu podkreślić, że zgodnie z regułą 19.4 Europejskich Reguł Więziennych, *każdy więzień powinien mieć prawo wykąpać się lub wziąć prysznic, jeśli to możliwe, codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (a w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny*. Należy również przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości*. Trybunał często stwierdzał, że *czas na wzięcie prysznica, zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji, ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu, był oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia

2012 r., Izba (Seksja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. Przedstawiciele Mechanizmu również stoją na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości, podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Biorąc pod uwagę przedstawioną argumentację, w ocenie przedstawicieli Mechanizmu, władze Aresztu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych mężczyzn.

Stan techniczny łaźni na wizytowanych oddziałach męskich (ściany, sufity oraz instalacja prysznicowa) wywarł na przedstawicielach KMP dobre wrażenie. W przedsionkach łaźni ustawiono ławki, na ścianach umieszczono wieszaki do zawieszenia ubrań. Przedstawiciele KMP zwrócili jednak uwagę na fakt, iż stanowiska prysznicowe nie były oddzielone przesłonami, dlatego też, mając na uwadze konieczność zapewnienia odpowiedniej intymności osobom kąpiącym się, zaleca się ich montaż. Wyodrębnienie stanowisk prysznicowych poprzez zastosowanie przesłon konieczne jest również w łaźni kobiecej, która, zdaniem wizytujących, wymaga przeprowadzenia remontu ze względu na zły stan techniczny ścian.

Osadzeni mogą dokonywać zakupów w kantynie trzy razy w miesiącu – 10, 20 i 30 dnia miesiąca. Pomimo tego, że ceny umieszczone w cenniku nie wzbudziły zastrzeżeń wizytujących pod względem ich wysokości, kilku osadzonych zwróciło uwagę, iż są one zbyt wygórowane w porównaniu do cen poza jednostką.

W jednostce wyodrębniono 12 pól spacerowych dla mężczyzn oraz 3 pola spacerowe dla kobiet. Wszystkie pola spacerowe wyposażono w ławki. Pola spacerowe dla mężczyzn zostały wyposażone w częściowe zadaszenie, umożliwiające osadzonym schronienie w przypadku niekorzystnych warunków atmosferycznych, natomiast na polach spacerowych przeznaczonych dla kobiet zadaszenie takie nie zostało wykonane. W związku z powyższym, przedstawiciele KMP zalecają wykonanie zadaszenia również na polach spacerowych przeznaczonych dla kobiet.

Odnośnie wyżywienia, odnotowano nieliczne głosy krytyki dotyczące jakości oraz wielkości wydawanych porcji.

5. Traktowanie

Z notatki służbowej, dotyczącej zdarzeń nadzwyczajnych, które wystąpiły w Areszcie Śledczym w Białymstoku, wynika, że w 2012 r. odnotowano 14 takich zdarzeń, w tym: 5 bójek lub pobić, 2 napaści na funkcjonariusza w trakcie wykonywania czynności służbowych oraz 1 napaść na funkcjonariusza poza godzinami pracy, 2 ujawnienia na terenie jednostki przedmiotu niedozwolonego, 1 usiłowanie ucieczki osoby pozbawionej wolności w trakcie konwojowania realizowanego przez inne organy uprawnione do konwojowania, 2 inne zdarzenia nadzwyczajne, 1 popełnienie przez funkcjonariusza czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu, 1 zgon z przyczyn naturalnych. Od początku 2013 r. do dnia wizytacji odnotowano 9 zdarzeń nadzwyczajnych, w tym: 5 bójek lub pobić oraz 3 ujawnienia na terenie jednostki przedmiotu niebezpiecznego lub niedozwolonego.

Zarówno w trakcie rozmów indywidualnych przeprowadzonych z osadzonymi, jak i rozmów przeprowadzonych podczas oglądu cel mieszkalnych, przedstawiciele Mechanizmu odebrali sygnały świadczące o tym, iż na terenie Aresztu Śledczego w Białymstoku dochodzi do przypadków nieludzkiego traktowania osadzonych w postaci bicia ich przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Według rozmówców, traktowanie takie dotyczy szczególnie osadzonych młodocianych, wykazujących postawę buntowniczą w stosunku do funkcjonariuszy i odbywa się głównie w łazniach. Funkcjonariusze dopuszczający się takiego traktowania biją osadzonych pięściami lub pałką bądź kopiań w części ciała, na których obrażenia powstałe w wyniku uderzeń są mniej widoczne (pięty, żebra, kark). Do opisanych zdarzeń dochodzi zwłaszcza na oddziale IV, a osobą wskazywaną przez nich jako najczęściej dopuszczającą się w stosunku do osadzonych przemocy, jest oddziałowy tego oddziału.

Mając na uwadze, iż licznie przedstawione przez rozmówców zarzuty w opisywanej materii wielokrotnie pokrywały się w swojej treści odnośnie konkretnych sytuacji, zachodzi duże prawdopodobieństwo, iż przedstawione zdarzenia faktycznie miały miejsce. Ponieważ jednak żaden z rozmówców nie zdecydował się na złożenie oficjalnego zawiadomienia o popełnionym przestępstwie, przedstawiciele Mechanizmu zalecają dyrektorowi jednostki zbadanie, czy opisywane sytuacje faktycznie mają

miejsce oraz udzielenie Rzecznikowi Praw Obywatelskich stosownych wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przedstawiciele KMP zapoznali się z zapisem dwóch przypadków umieszczenia osadzonych w celi zabezpieczającej (część zapisu z przyczyn technicznych była niemożliwa do odtworzenia). Zastrzeżenie w opisywanym zakresie wzbudził sposób utrwalenia przebiegu zdarzeń przy użyciu kamery przenośnej przez funkcjonariuszy stosujących ten środek.

W stosunku do osadzonego *dane usunięto* zastosowano środki przymusu w postaci pasa jednoczęściowego, kaftana bezpieczeństwa, kasku ochronnego oraz celi zabezpieczającej. Przedstawiciele KMP zwrócili uwagę, że funkcjonariusze Służby Więziennej przy użyciu kamery przenośnej utrwalili wszystkie czynności dokonywane w stosunku do osadzonego, w tym przymusowe przebranie osadzonego w odzież skarbową, połączone z rozebraniem go do naga, jak również zapisu korzystania przez niego z toalety. Istotnym jest również fakt, iż osadzony *dane usunięto* w trakcie dokonywania wymienionych czynności, pozostawał w pasie jednoczęściowym, co zdaniem pracowników KMP uniemożliwiało mu dokonanie jakichkolwiek czynności higienicznych. W przypadku zapisu stosowania środka przymusu w postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej wobec osadzonego *dane usunięto*, zapis obejmuje między innymi przymusowe przebranie go w odzież skarbową, w tym także dokonanie szczegółowej kontroli w postaci rozchylenia osadzonemu pośladków w celu sprawdzenia, czy nie ukrywa przedmiotów w odbycie. Przedstawiciele Mechanizmu, nie negując faktu użycia przez funkcjonariuszy kamery ręcznej w celu utrwalenia dokonanych poza celą zabezpieczającą działań, stoją na stanowisku, iż nie powinno ono obejmować opisanych wyżej czynności z uwagi na konieczność poszanowania godności osadzonych. Utrwalanie czynności fizjologicznych oraz przeszukania połączonego z uwidocznieniem intymnych części ciała nie jest konieczne do prawidłowego udokumentowania pobytu osadzonych w celi zabezpieczającej, a z uwagi na fakt, iż osoba nagrywana ma świadomość utrwalania wbrew swojej woli wymienionych czynności, opisane zachowania stanowią przejaw poniżającego traktowania.

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudziło postępowanie administracji Aresztu w stosunku do przebywającej w celi nr 6 osadzonej *dane usunięto*, poruszającej się na

wózku inwalidzkim. Celi, w której przebywa osadzona, nie jest w żaden sposób dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością – osadzona wskazała na: trudności z przemieszczaniem się po celi ze względu na niewielką jej powierzchnię, niemożność wjazdu wózkiem do częściowo zabudowanego kącika sanitarnego oraz konieczność przenoszenia ciężaru ciała na sedes w sposób polegający na swoistym przeskoczeniu z wózka, opierając się rękami o zabudowę kącika. Osadzona poinformowała również przedstawicieli KMP, iż z powodu niedostosowania łazni do potrzeb osób z niepełnosprawnością, nie jest w stanie skorzystać z kąpieli i wszystkie czynności higieniczne zmuszona jest wykonywać w umywalce przeznaczonej do prania odzieży. Jako istotne utrudnienie rozmówczyni wskazała również wysoki próg w drzwiach celi, utrudniający wyjechanie z niej. Kolejną, wskazaną przez osadzoną kwestią wymagającą podkreślenia jest nieregularne odbywanie przez nią spacerów, z których, według przekazanych informacji, nie może ona regularnie korzystać ze względu na konieczność wynoszenia wózka na pole spacerowe przez funkcjonariuszy. Ostatni raz korzystała ze spaceru tydzień przed rozmową z przedstawicielami KMP.

W związku z powyższym, pracownicy Mechanizmu zalecają podjęcie natychmiastowych działań mających na celu poprawę warunków bytowych osadzonej *dane usunięto* poprzez zagwarantowanie jej warunków adekwatnych do stopnia jej niepełnosprawności. Warunki, w których wymieniona osadzona przebywała w dniach wizytacji, należy określić jako nieludzkie z uwagi na fakt, iż godzą w podstawowe prawo człowieka jakim jest prawo do zachowania godności. W związku z faktem, że w Areszcie Śledczym w Białymstoku, poza izbami chorych, nie wyodrębniono celi dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnością, przedstawiciele KMP zalecają jej wyodrębnienie zarówno na oddziałach przeznaczonych dla mężczyzn, jak i dla kobiet, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości. Jako potwierdzenie przedstawionego stanowiska należy dodać, iż Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03) uznał, że *osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.*

W trakcie wizytacji oddziału kobiecego osadzone umieszczone w celi nr 15

zwrócili uwagę przedstawiciele KMP na uciążliwości związane z umieszczeniem w wymienionej celi kamer telewizji przemysłowej. Według uzyskanych informacji, celi, w której przebywały objęta jest monitoringiem ze względów ochronnych, podejmowanych w stosunku do przebywającej w niej jeszcze w trakcie pierwszego dnia wizytacji osadzonej, która została następnie przetransportowana do innej jednostki (w drugim dniu wizytacji osadzona ta nie przebywała już w Areszcie Śledczym w Białymstoku). Rozmówczynie poinformowały, iż zasięg kamer obejmuje również częściowo zabudowany kącik sanitarny, co, pomimo zainstalowanego systemu przesłaniania intymnych części ciała, jest dla nich krępujące podczas czynności higienicznych. Dodatkowym czynnikiem wywołującym u osadzonych uczucie dyskomfortu jest umieszczenie monitorów, na których wyświetlany jest podgląd obrazu monitoringu, w miejscu dostępnym dla osób postronnych, tj. w dyżurce funkcjonariuszy znajdującej się obok schodów.

Ponieważ analiza dokumentacji kobiet osadzonych w tej celi nie doprowadziła do stwierdzenia, iż ich pobyt w niej znajduje uzasadnienie, przedstawiciele KMP zalecają zakwaterowanie osadzonych w celi, w której nie umieszczono kamery telewizji, ponieważ osadzenie więźniów w celach monitorowanych w przypadkach tego niewymagających narusza ich konstytucyjnie chronione prawo do prywatności. Zaleca się również zmianę ustawień monitorów w dyżurce w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z wyświetlanym na nich obrazem osobom postronnym.

Przeszukania osób osadzonych odbywają się w specjalnie wyodrębnionych do tego celu pomieszczeniach, znajdujących się na terenie każdego z oddziałów.

W roku 2012 z ogólnej liczby 589 skarg złożonych przez osadzonych, (dotyczących głównie: przepustek i odmów opuszczenia jednostki, traktowania przez funkcjonariuszy, opieki medycznej, warunków bytowych), 6 zostało uznanych za zasadne – dotyczyły one przypadku zaginięcia korespondencji, braku wyczerpującej odpowiedzi na prośbę, niewystarczającej oferty zajęć świetlicowych, zaginięcia depozytu, niedoprowadzenia na zakupy w kantynie oraz realizacji czynności związanych z ubieganiem się przez osadzonego o uzyskanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. W roku 2013 (do dnia 31 marca) osadzeni złożyli 134 skargi, z których 1 została uznana za zasadną.

6. Dyscyplinowanie

W okresie od 1 stycznia 2012 r. do 23 maja 2013 r. wymierzono łącznie 1284 kary dyscyplinarne, z czego 241 wymierzono osobom tymczasowo aresztowanym. W trakcie przeprowadzanych indywidualnie rozmów oraz w trakcie oglądu nie odnotowano uwag dotyczących dyscyplinowania, których przedmiot wykraczałby poza okoliczności opisane w pkt. 5.

7. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest Zarządzenie nr 36/2011 Dyrektora Aresztu Śledczego w Białymstoku z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Białymstoku oraz Zarządzenie nr 37/2011 Dyrektora Aresztu Śledczego w Białymstoku z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie porządku wewnętrznego zakładu karnego dla recydywistów penitencjarnych typu zamkniętego oraz oddziału pawilonu C Aresztu Śledczego w Białymstoku wraz z późniejszymi zarządzeniami zmieniającymi (dalej: porządek wewnętrzny). Analiza przepisów wymienionych zarządzeń nie budzi zastrzeżeń wizytujących – są one sformułowane w sposób jasny i przejrzysty. W trakcie oglądu pomieszczeń jednostki tekst porządku wewnętrznego znajdował się w celach, był on również wywieszony na tablicach informacyjnych każdego oddziału mieszkalnego.

W związku z tym, iż przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zdecydowanie pozytywnie oceniają fakt wywieszenia na tablicy informacyjnej szerokiej gamy adresów organów ochrony prawnej oraz instytucji, z których pomocy osadzeni mogą skorzystać, kwestia ta zostanie omówiona odrębnie w punkcie 14.

Umieszczani w jednostce cudzoziemcy otrzymują informator dotyczący ich praw i obowiązków dostępny w językach angielskim, niemieckim, francuskim, arabskim, rosyjskim, ukraińskim.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudziły zapisy § 60 ust. 1 i 2 porządku wewnętrznego przyznające skazanym mężczyznom osadzonym w pawilonie A oraz

skazanym kobietom osadzonym w pawilonie B możliwość korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych wyłącznie raz w tygodniu. Ponadto, § 61 porządku wewnętrznego czas trwania rozmowy ze względów organizacyjnych ogranicza do 10 minut (za wyjątkiem osadzonych w pawilonie D – 15 minut). Mając na uwadze konieczność zapewnienia osadzonym odpowiedniej częstotliwości kontaktów z osobami bliskimi oraz załatwiania przez nich spraw urzędowych bez zbędnej zwłoki, zaleca się dokonanie zmian organizacyjnych, mających na celu umożliwienie osadzonym częstszych kontaktów telefonicznych.

Porządek wewnętrzny nie wprowadza możliwości kontaktów telefonicznych osób tymczasowo aresztowanych z adwokatami bądź pełnomocnikami procesowymi, natomiast, według informacji przekazanej przez personel jednostki, nie ma przeszkód w przeprowadzaniu tego typu rozmów. Ponieważ stanowisko to nie zostało potwierdzone w trakcie rozmów przeprowadzonych z osobami tymczasowo aresztowanymi, a większość rozmówców nie była świadoma istnienia możliwości przeprowadzenia takiej rozmowy, przedstawiciele KMP zalecają wprowadzenie do porządku wewnętrznego jednostki postanowień informujących o stanie faktycznym istniejącym w omawianym zakresie. Wskazania w tym miejscu wymaga, iż pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji wielokrotnie informowali o potrzebie uchylenia całkowitego zakazu prowadzenia przez osoby tymczasowo aresztowane rozmów telefonicznych ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz umożliwieniu wykonywania takich rozmów z poszanowaniem tajemnicy i bez ograniczeń częstotliwości kontaktów. Zgodnie z art. 215 § 1 k.k.w. tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 k.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna. Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz

innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c k.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 k.k.w. Przedstawione stanowisko zostało podzielone przez Ministra Sprawiedliwości (pismo do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 28 czerwca 2010 r.) oraz Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości, według której organy procesowe oraz organy Służby Więziennej nie mają uprawnienia do wprowadzania ograniczeń w tym zakresie.

Warto dodać, że również CPT podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane. Ponadto, całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99 zawartymi w Europejskich Regułach Więziennych.

W Areszcie Śledczym w Białymstoku, widzenia skazanych odbywają się w poniedziałki, środy i piątki w godz. od 8¹⁵ do 15⁰⁰ oraz w ostatnie soboty miesiąca w godzinach od 11³⁰ do 15³⁰. Widzenia tymczasowo aresztowanych odbywają się we wtorki i czwartki w godz. od 8¹⁵ do 15⁰⁰ oraz w ostatnie soboty miesiąca w godzinach od 8¹⁵ do 11⁰⁰. W stosunku do obu grup osadzonych porządek wewnętrzny stanowi, iż jeżeli ostatnia sobota miesiąca jest dniem wolnym od pracy, widzenia udzielane są w sobotę ją poprzedzającą. W dni ustawowo wolne od pracy oraz święta widzeń nie udziela się. Zgodnie z § 30 ust. 1 porządku wewnętrznego, jeżeli dni, w których odbywają się widzenia, pokrywają się z dniami świątecznymi, widzenia nie są realizowane.

Pracownicy Mechanizmu zwracają w tym miejscu uwagę na fakt, że bliskość w rodzinach utrzymywana jest między innymi dzięki podtrzymywaniu zwyczaju spotkań w określone dni w roku. Członkowie rodzin osadzonych mają w dni świąteczne niejednokrotnie rzadką szansę na dotarcie do jednostek penitencjarnych w celu odbycia widzenia ze względu na brak obowiązku świadczenia pracy. Kwestia ta wymaga dodatkowego podkreślenia, gdyż podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym zostało uznane za jeden z najważniejszych elementów oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 k.k.w.). Inspirowanie kontaktów skazanych z osobami

najbliższymi jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych [§ 7 ust. 2 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1469 ze zm.)]. Warto również przywołać Europejskie Reguły Więzienne: *władze więzienne winny pomagać więźniom w utrzymaniu odpowiedniego kontaktu ze światem zewnętrznym oraz zapewniać im w tym celu odpowiednie wsparcie materialne (Reguła 24.1)*. Mając na uwadze, iż w wizytowanych przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji jednostkach penitencjarnych kwestia ta uregulowana jest w różnorodny sposób, Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z prośbą o ujednoczenie zasad udzielania widzeń w dni ustawowo wolne od pracy. W odpowiedzi z dnia 25 kwietnia 2013 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej w konkluzji wskazał, że wystosuje do dyrektorów jednostek penitencjarnych polecenie wyznaczenia w porządkach wewnętrznych dni widzeń, które będą realizowane w ważne dni świąteczne, niezależnie od obrządku oraz pozostałe dni wolne od pracy.

W sali widzeń, wyposażonej w stoliki i krzesła, wyodrębniono 3 stanowiska do widzeń uniemożliwiających bezpośredni kontakt. Wyodrębniono również kąciok dla dzieci, w którym umieszczono książeczki dla dzieci oraz zabawki.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził tryb, w jakim osoby tymczasowo aresztowane zawiadomić mogą o miejscu swojego pobytu osobę najbliższą. Odbywa się to korespondencyjnie. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji praktyka taka jest niezgodna z dyspozycją art. 211 § 2 kkw, zgodnie z którym realizacja prawa do zawiadomienia osoby najbliższej albo innej osoby winna nastąpić bezzwłocznie. Wysłanie zawiadomienia w formie przesyłki pocztowej, która dotrze do adresata po kilku dniach, nie spełnia wymogu bezzwłoczności. Przedstawiciele Mechanizmu zalecają więc zawiadamianie wskazanych przez tymczasowo aresztowanego osób w drodze telefonicznej, która jest niewątpliwie szybsza, a finansowe obciążenia z nią związane są zbliżone do tych, które generuje wysyłanie przesyłek pocztowych.

W trakcie rozmów przeprowadzonych z tymczasowo aresztowanymi odnotowano również, iż dwóch spośród nich po przybyciu do jednostki nie otrzymało kartki i długopisu, co uniemożliwiło im dokonanie powiadomienia z powodu braku własnych

materiałów piśmienniczych. Pracownicy Mechanizmu zwracają uwagę, aby na prośbę nowo przybyłych osadzonych każdorazowo udostępniać im niezbędne materiały, konieczne do sporządzenia powiadomienia.

9. Prawo do ochrony zdrowia

W Zakładzie zatrudnieni są lekarze o następujących specjalnościach: ortopeda, pulmonolog, kardiolog, okulista, radiolog, dermatolog, chirurg, endokrynolog/choroby wewnętrzne/diabetolog, psychiatra, neurolog, lekarz ogólny (mikrobiolog), lekarz ogólny (ginekolog), ginekolog. Badanie odbywa się bez asysty funkcjonariusza Służby Więziennej, który uczestniczy w badaniu wyłącznie w przypadku wyraźnego żądania lekarza. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pozytywnie oceniają ten fakt, każdorazowo podkreślając, iż obecność funkcjonariusza Służby Więziennej niewykonywającego zawodu medycznego w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych osadzonym w każdym przypadku powinna mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego bezpieczeństwo osoby wykonującej świadczenie zdrowotne ze względu na konieczność poszanowania prawa do intymności, godności pacjentów oraz prawa do tajemnicy medycznej.

W skład ambulatorium wchodzi: gabinet zabiegowy, pracownia RTG, pracownia okulistyczna, gabinet stomatologiczny. Wyposażenie opisywanych pomieszczeń wywarło bardzo dobre wrażenie na pracownikach KMP. W dniu wizytacji karta pacjenta była wyeksponowana w sposób umożliwiający swobodne zapoznanie się z jej treścią.

W skład izby chorych Aresztu wchodzi: cele: dwuosobowa, trzyosobowa oraz czternastoosobowa, w których, poza standardowym wyposażeniem, wyodrębniono stanowiska prysznicowe. Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudził przypadek osadzenia w izbie chorych osoby zdrowej. Mając na uwadze sprzeczność niniejszego stanu rzeczy z wolą prawodawcy przeznaczania wymienionych pomieszczeń wyłącznie dla osób chorych, zaleca się zaprzestanie stosowania tego typu praktyk w przyszłości.

Opinie osadzonych w zakresie opieki medycznej były zróżnicowane. Część rozmówców oceniła pozytywnie zarówno dostępność usług medycznych, jak i stosowane metody leczenia. Kilku osadzonych wypowiedziało się negatywnie,

krytykując fakt zbywającego traktowania przez lekarza w trakcie badania.

10. Oddziaływania kulturalno - oświatowe

Według informacji wynikających z notatki otrzymanej przez przedstawicieli Mechanizmu, spośród imprez o charakterze kulturalno – oświatowym, do których dostęp mieli osadzeni w latach 2012 – 2013, należy wymienić: udział w spektaklach teatralnych (m.in. spektakle: „Złodzieje życia”, „Złudzenia a uzależnienia”, „Skrzydła, którymi kołyszysz”), projekt nauki pisania ikon dla skazanych „Ikony z za krat”, cykliczne projekcje filmów edukacyjnych dla osadzonych, funkcjonowanie grupy teatralnej „Warto”, zajęcia z zakresu udzielania pierwszej pomocy, uroczystości związane z Bożym Narodzeniem oraz Wielkanocą, Międzynarodowy Przegląd Sztuki Więziennej, zajęcia plastyczne, zajęcia reżyserskie, zajęcia dotyczące aktywizacji zawodowej. Osadzeni mogą również korzystać z biblioteki (w skład zbioru bibliotecznego wchodzi 15327 woluminów – kodeksy oraz inne akty prawne udostępniane są w formie wydruków z programu prawniczego, na życzenie udostępnia się również orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka) oraz z zajęć organizowanych na świetlicach (tenis stołowy, gra piłkarzyki, koło szachowe, warcaby).

Według informacji uzyskanych od personelu jednostki, osoby tymczasowo aresztowane mają dostęp do wszystkich organizowanych form działalności kulturalno – oświatowej, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z izolacji tej grupy osadzonych oraz konieczności uzyskania zgody sądu lub prokuratury. Na podstawie rozmów przeprowadzonych z tymczasowo aresztowanymi ustalono jednak, iż ofertę zajęć adresowanych do tej grupy osadzonych należy uznać za niewystarczającą, sprowadzającą się w praktyce do udziału w zajęciach świetlicowych oraz korzystania z biblioteki. Mając na uwadze powyższe, pracownicy Mechanizmu zalecają podjęcie działań organizacyjnych mających na celu realne zapewnienie osobom tymczasowo aresztowanym dostępu do zajęć kulturalno – oświatowych. Należy w tym miejscu przytoczyć stanowisko CPT, zgodnie z którym kluczowe znaczenie dla dobrego samopoczucia osadzonych ma odpowiedni program ich aktywności (praca, nauka, sport, itd.). Odnosi się to do wszystkich ośrodków pozbawienia wolności, zarówno do

zakładów karnych, jak i aresztów śledczych. Komitet zauważył, że w wielu aresztach śledczych aktywność osób tymczasowo aresztowanych jest znacznie ograniczona. Organizacja zajęć w tego typu ośrodkach – gdzie dość szybko zmienia się skład osobowy – nie jest prostą sprawą. Oczywiście, nie można mówić w tym przypadku o zindywidualizowanych programach zajęciowych podobnych do tych, których można oczekiwać w zakładach karnych. Jednakże tymczasowo aresztowanych nie można skazać na trwającą kilka tygodni lub miesięcy bezczynność w zamkniętej celi, niezależnie od tego, jak dobre warunki bytowe panują w celach aresztu śledczego. Komitet uważa, że powinno się dążyć do zapewnienia, aby tymczasowo aresztowani w aresztach śledczych mieli możliwość spędzenia odpowiedniej części dnia (8 lub więcej godzin) poza celami, w celu podjęcia działalności o różnym charakterze (Fragment § 47 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]). Podobnie kwestia ta została przedstawiona w Europejskich Regułach Więziennych, które wspominają, że rygor panujący w jednostkach penitencjarnych powinien pozwalać więźniom na spędzanie jak największej liczby godzin w ciągu dnia poza ich celą dla zapewnienia właściwego poziomu ludzkich i społecznych interakcji (reguła 25.2).

11. Oddziaływania terapeutyczne

W Areszcie zatrudnionych jest dwóch psychologów, oprócz tego dwóch psychologów zatrudnionych jest w ośrodku diagnostycznym. Na rozmowy z psychologiem osadzeni kierowani są za pośrednictwem wychowawców, a także poprzez indywidualne zgłoszenia.

Spośród programów readaptacyjnych, realizowanych w Areszcie Śledczym w Białymstoku, w których uczestniczą zarówno skazani, jak i po uzyskaniu zgody sądu lub prokuratury, tymczasowo aresztowani, wymienić należy:

- programy readaptacyjne dla kobiet: „Sztuka animacji”, „Gotuj z głową”, „Teatr – droga do wolności”; „Uniwersytet Więzienny drogą do wolności”;
- programy readaptacyjne dla mężczyzn: „Droga do wolności”, „Zdrowym być”, „Pomocna dłoń”, „Aktywizacja zawodowa”;
- program oddziaływań readaptacyjnych dla skazanych młodocianych.

W ofercie oddziaływań terapeutycznych dostępne są również zajęcia z zakresu

treningu zastępowania agresji ART.

12. Zatrudnienie

W roku 2012 odpłatnie zatrudniono 400 osób, natomiast nieodpłatnie pracowało 927 skazanych. W okresie od 1 stycznia 2013 r. do dnia wizytacji zatrudniono odpłatnie 188 osób, natomiast nieodpłatnie – 371. W omawianym okresie osoby tymczasowo aresztowane nie były zatrudniane.

Spośród stanowisk, na których zatrudniani są osadzeni przebywający w Areszcie Śledczym w Białymstoku, wymienić można stanowiska: obieracza, kucharza, myjkowego, stanowiska związane z pracami wykonywanymi w warsztatach, pomocnika magazyniera, malarza.

13. Prawo do praktyk religijnych

W Areszcie są zatrudnieni: kapelan rzymskokatolicki oraz kapelan prawosławny. Nabożeństwa rzymskokatolickie odprawiane są codziennie, natomiast nabożeństwa prawosławne – w soboty.

W Areszcie w ramach wolontariatu działają również: Imam Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawiciele Towarzystwa Biblijnego i Traktatowego Związku Wyznania Świadków Jehowy oraz przedstawiciele zboru Chrześcijańskiej Wspólnoty Zielonoświątkowej.

14. Dobre praktyki

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji w sposób zdecydowanie pozytywny ocenili fakt, iż na tablicach informacyjnych, znajdujących się na terenie każdego z wizytowanych oddziałów umieszczono dużą liczbę adresów zarówno instytucji powołanych do ochrony praw osadzonych (Rzecznik Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka), jak i innych instytucji, z pomocy których osadzeni mogą skorzystać (instytucje służące pomocą osobom uzależnionym od alkoholu, osobom bezdomnym, rodzinom i ofiarom przemocy, nosicielom HIV/AIDS), szczegółowe wykazy praw i obowiązków osadzonych, cennik przesyłek pocztowych i innych przydatnych informacji. Pozytywnie należy ocenić również umieszczenie na

wymienionych tablicach wzorów niektórych pism procesowych.

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Białymstoku:

- 1.1** przeprowadzenie postępowania mającego na celu zbadanie, czy w Areszcie Śledczym w Białymstoku nie dochodzi do przypadków niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności w postaci stosowania wobec nich przez funkcjonariuszy Służby Więziennej przemocy fizycznej i werbalnej oraz poinformowanie Rzecznika Praw Obywatelskich o poczynionych ustaleniach;
- 1.2** zapewnienie osadzonej niepełnosprawnej, poruszającej się na wózku inwalidzkim, warunków bytowych adekwatnych do stopnia stwierdzonej u niej niepełnosprawności, w szczególności poprzez umieszczenie jej w celi wyposażonej w urządzenia ułatwiające wykonywanie codziennych czynności (zwłaszcza higieniczno – sanitarnych) oraz umożliwienie jej samodzielnego korzystania z pola spacerowego i innych form aktywności;
- 1.3** dostosowanie przynajmniej jednej celi oraz łazienki do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
- 1.4** zaprzestanie utrwalania czynności fizjologicznych, przeszukań intymnych oraz nagości osadzonych w trakcie umieszczania ich w celi zabezpieczającej;
- 1.5** umożliwienie osadzonemu, w stosunku do którego zastosowano środki przymusu bezpośredniego, swobodnego dokonywania czynności higienicznych, zwłaszcza poprzez oswobodzenie ich rąk podczas dokonywania przez nich czynności fizjologicznych;
- 1.6** zakwaterowanie kobiet osadzonych w celi nr 15 w celi, w której nie umieszczono kamer telewizji przemysłowej;
- 1.7** zmiana ustawień monitorów w dyżurce na oddziale kobiecym w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z wyświetlanym na nich obrazem osobom postronnym;

- 1.8 zaprzestanie osadzania osób nie zaliczanych do kategorii „N” w celach wyposażonych w zabezpieczenia przeznaczone dla tej kategorii osadzonych lub likwidację kamer w wymienionych celach;
- 1.9 kontynuację prac remontowych w celach mieszkalnych, ze szczególnym uwzględnieniem cel mieszkalnych nr 437 i 438;
- 1.10 zwiększenie dostępu osób tymczasowo aresztowanych do zajęć kulturalno - oświatowych;
- 1.11 zabudowę kąpoków sanitarnych we wszystkich celach (za wyjątkiem cel jednoosobowych);
- 1.12 instalację przesłon między stanowiskami prysznicowymi w łaźniach;
- 1.13 zwiększenie częstotliwości kąpieli osadzonych;
- 1.14 przywrócenie świetlicy na oddziale IV jej pierwotnego przeznaczenia;
- 1.15 wykonanie częściowego zadania pól spacerowych przeznaczonych do użytku osadzonych kobiet;
- 1.16 zaprzestanie praktyki polegającej na osadzaniu osób tego niewymagających w izbach chorych;
- 1.17 umożliwienie osadzonym odbywania częstszych rozmów telefonicznych;
- 1.18 wprowadzenie do porządku wewnętrznego zapisu informującego osadzonych tymczasowo aresztowanych o możliwości przeprowadzania rozmów telefonicznych z adwokatem lub pełnomocnikiem procesowym;
- 1.19 zorganizowanie dla funkcjonariuszy szkoleń z zakresu radzenia sobie ze stresem oraz z zakresu praw osadzonych;
- 1.20 umożliwienie osadzonym odbywania widzeń w dni świąteczne;
- 1.21 systematyczną wymianę sprzętu kwaterunkowego w celach mieszkalnych, stosownie do postępującego procesu jego zużycia;
- 1.22 wyposażenie cel mieszkalnych w szafki podręczne lub szuflady umieszczane pod łózkami osadzonych;
- 1.23 wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki zabezpieczające oraz zabezpieczenia ich górnych części.

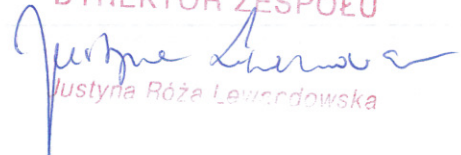
2. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Białymstoku:

2.1 wsparcie Dyrektora Aresztu Śledczego w Białymstoku w realizacji zaleceń wymagających nakładów finansowych.

Opracował: Michał Kleszcz

Za zgodność z oryginałem

DYREKTOR ZESPOŁU

Justyna Róża Lewandowska